

# Seijst

Uitgave van het Zeister Historisch Genootschap

2017-III



Zaterdag 9 september

Open Monumentendag 2017

# Boeren, Burgers, Buitenlui





# Seijst

*Bulletin ter bevordering van de kennis  
van de geschiedenis van Zeist*

## **ISSN 1383-2867**

Verschijnt 4x per jaar.

Jaargang 47 nummer 3. September 2017.

Drukwerk: Drukkerij Gregorius, Utrecht.

## **REDACTIECOMMISSIE**

H. Beudeker, E. de Jonge, D. van de Kamp, mw. Fl. de Vrijer en mw. M. Wagenaar, redacteuren en J.P. van 't Sant, hoofdredacteur.

## **VORMGEVING**

M. Slappendel

## **REDACTIEADRES**

Postadres: Postbus 342, 3700 AH Zeist

E-mail: [info@zhg.nl](mailto:info@zhg.nl)

## **BIJDRAGEN AUTEURS**

Informatie over het aanleveren van kopij:  
[www.zhg.nl](http://www.zhg.nl)

## **LEDENADMINISTRATIE**

Aanmeldingen van nieuwe donateurs en adreswijzigingen kunnen schriftelijk worden gemeld via Postbus 342, 3700 AH Zeist. Het kan ook via het e-mailadres: [info@zhg.nl](mailto:info@zhg.nl).

IBAN: NL95 INGB 0003 8403 83

## **WEBSITE**

[www.zhg.nl](http://www.zhg.nl)

Legaat of lijfrenteschenking:

ANBI-beschikking

nummer 55 537

## **Open Monumentendag 2017**

### Ten Geleide

Het thema van Open Monumentendag 2017, 'Boeren, burgers en buitenlui', en Zeist is een goede combinatie. In 838 wordt Zeist voor het eerst genoemd als een kleine nederzetting met zes gezinnen, hoogst waarschijnlijk 'boeren'. Na 1100 ontwikkelde Zeist zich tot een dorp met een eigen kerk, voor 'boeren en burgers'. Daarna kwamen er ridderhofsteden, 'boeren, burgers en buitenlui'. In de loop van de volgende eeuwen en tot nu toe ontwikkelt Zeist zich verder. Tijden veranderen en wij met hen, het aandeel 'boeren' en 'buitenlui' is inmiddels sterk afgenomen. Gelukkig zijn er restanten van alle ontwikkelingsfasen nog te zien en te beleven.

Het programma dat de Commissie Open Monumentendag heeft samengesteld voor 2017 biedt allerlei mogelijkheden, 'voor elck wat wils'. Dat er twee Nationale dagen op één dag worden georganiseerd, namelijk ook de Nationale Orgeldag, is misschien niet handig, maar het biedt ook weer mogelijkheden.

Het Zeister Historisch Genootschap (ZHG) is blij dat zij ook aan deze dag weer een bijdrage heeft kunnen leveren. Het archief van het ZHG is rijk en gevarieerd van inhoud, historisch onderzoek over welk onderwerp dan ook kan, ja moet eigenlijk, altijd weer starten met een bezoekje aan het archief. Nu het ZHG alweer een aantal jaren samen met het Gemeentearchief gehuisvest is, is het nog gemakkelijker om kennis te nemen van allerlei aspecten van de geschiedenis van Zeist, dus ook die van 'boeren, burgers en buitenlui'.

Ik wens u veel kijk- en leesgenot toe met dit nummer 2017-III van Seijst. Maar als het enigszins mogelijk is gaat u dan zelf kijken en luisteren naar alles wat het programma dit jaar te bieden heeft op zaterdag 9 september.'

Flora de Vrijer

Voorzitter Zeister Historisch Genootschap



## Voorwoord

# Boeren, Burgers, Buitenlui

‘Boeren, burgers, buitenlui’ is het thema van Open Monumentendag (OMD) 2017. Hierin weerklinkt de uitroep waarmee vroeger de dorpsomroeper de aandacht van het publiek trok zoals we dat nu met facebook, twitter en andere media plegen te doen. Het thema past uitstekend bij de ontwikkeling van Zeist. Het verbindt ons met boerderijen, buitenplaatsen, woningen en tuinderscomplexen, maar ook met het dagelijks leven van alle inwoners en zelfs de begraafplaats. Deze keer een OMD dus met o.a. een fietsspeurtocht, aandacht voor boerderijen in Zeist en Den Dolder, de buitenplaats Blikkenburg, fruitkwekerijen, de burgerwoningen in het Transvaalpark en de Oude Begraafplaats met de graven voor jong en vooral oud en rijk en arm ofwel ‘de Grote en de Kleine’ man. Op de kinderboerderij De Brink is een boerenmarkt en op het landgoed Blikkenburg is een theetuin en staat een nostalgische kermis. Zeist blikkt ook met haar erfgoed en monumenten dit jaar terug en vooruit; de erfgoedpartners werken anno 2017 eendrachtig samen en presenteren het oude en nieuwe verhaal van boeren, burgers en bui-

tenlui in een steeds moderner jasje. Want in Zeist doen boeren, burgers en buitenlui vooral steeds meer samen; ook met de nieuwkomers.

Open Monumentendag is ook Nationale Orgeldag. Daarom geeft de Zeister stadsorganist Willem Harold Boog, met Anita van Soest op trompet, in verschillende kerken vier concerten op de monumentale orgels die Zeist rijk is.

Kortom: jong en oud stapt met het programma in de zak op de fiets, gaat aan de wandel en geniet van al wat de Zeister monumenten bijzonder maakt. Daarbij vooral veel dank aan de inzet van vrijwilligers en de bijdragen van particulieren om het Zeister monumentenbestand fris, fruitig en levend te houden. Ik wens iedereen daarom vooral een mooie Open Monumentendag 2017 in Zeist.

Marcel Fluitman,  
Wethouder Cultuur

# Programma Open Monumentendag 2017, Boeren, Burgers, Buitenlui.

## Kinderboerderij De Brink, Kroostweg 7, Zeist

**10.00 uur.** *Opening Open Monumentendag 2017 door wethouder M.C.M. Fluitman.*

**10.30 uur tot 16.00 uur.** Boerenmarkt met diverse kramen, muziek en kinderattracties. Consumpties verkrijgbaar. Boerderijenfietsroute met speurtocht. Starttijd vrij. Startpunt en routebeschrijving: Kinderboerderij De Brink, Kroostweg 7, Zeist.

**14.00 uur.** Rondwandeling Boeren, burgers, buitenlui met uitleg van Gilde Zeist. Startpunt: Kinderboerderij De Brink, Kroostweg 7, Zeist. Tijdsduur: ca. 1,5 uur.

## Landgoed Blikkenburg, Blikkenburgerlaan 2b-c, Zeist

**10.30 uur tot 16.00 uur.** Boerenkermis met nostalgische attracties als draaimolens, rups, kop van Jut, etc. Theetuin met koffie / thee / fris en taart. Gedurende de dag muziek van Harmoniegezelschap O.B.K. Zeist en optreden van de Soester Boerendansgroep. Opbrengst donaties voor de kinderboerderij De Brink in Zeist.

**11.30 uur; 13.00 uur; 15.30 uur.** Rondwandeling met uitleg over het landgoed Blikkenburg door Open Monumentendag Zeist. Startpunt: Boerderij Blikkenburg, Blikkenburgerlaan 2b-c, Zeist. Tijdsduur: 30-45 minuten

## Milieubewust Fruitbedrijf Westeneng, Tolakkerlaan 15, Zeist

**10.30 uur tot 16.00 uur.** Rondleidingen over de kwekerij door de familie Westeneng. Veel wetenswaardigheden over aardbeien, frambozen, appels, kersen, pruimen. Verkoop van fruit en fruitsappen.

## Fruitbedrijf Jan van der Grift, Tiendweg 38, Zeist

**10.30 tot 16.00 uur.** Bezichtiging bedrijf met activiteiten voor kinderen. Inleverpunt formulieren fietspeurtocht. Mogelijkheid tot proeven. Verkoop van fruit en groente.

## Transvaalpark, Zeist

**12.00 uur.** Rondwandeling Transvaalpark met uitleg door Zeister Historisch Genootschap. Startpunt: Terrein voormalige gasfabriek, Antonlaan / hoek Steynlaan, Zeist. Tijdsduur: ca. 1 uur.

**15.00 uur.** *Let op, ander startpunt!* Startpunt rondwandeling Transvaalpark: Poortgebouw Oude Begraafplaats, Bergweg 21-23, Zeist. Tijdsduur: ca. 1 uur.

## Oude Algemene Begraafplaats, Bergweg 21-23, Zeist

**13.30 uur.** Rondleiding met uitleg over de begraafplaats en over de verschillende typen graven door Stichting Oude Begraafplaats. Koffie / thee verkrijgbaar. Startpunt: Poortgebouw, Bergweg 21-23, Zeist. Tijdsduur: ca. 1 uur.

### **Maria Christinakerk, Dolderseweg 123a, Den Dolder**

**12.00 uur.** Fietstocht Den Dolder met uitleg door de Historische Vereniging Den Dolder.

Startpunt: Maria Christinakerk, Dolderseweg 123a, Den Dolder. Tijdsduur: ca. 1 uur.

**13.30 uur tot 17.00 uur.** Tentoonstelling schilderijen van Nanny Vriens, Den Dolder, met als thema Boeren, Burgers, Buitenlui.

**15.30 uur.** Chris de Jong, Den Dolder, bespeelt het orgel.

### **Programma Nationale Orgeldag**

In het kader van Nationale Orgeldag zijn er vier concerten voor orgel en trompet door Anita van Soest (trompet) en Willem Harold Boog (orgel) Thema: 'Bach, Boog en de Bazuinen' met aansluitende orgelbezichtiging; na afloop van het concert zijn er twee orgelpromotie-cd's van Willem Harold Boog verkrijgbaar à 5 euro.

**10.00 uur.** Orgelconcert in de St.-Josephkerk (Rozenstraat 22) te Zeist.

**12.00 uur.** Christelijke Gereformeerde Kerk (Bergweg 32) te Zeist.

**14.00 uur.** Orgelconcert in de Maria Christinakerk (Dolderseweg 123) te Den Dolder.

**16.00 uur.** Orgelconcert in de Oosterkerk (Woudenbergseweg 44) te Zeist.

Voor het volledige muziekprogramma, zie:

[www.geheugenvanzeist.nl](http://www.geheugenvanzeist.nl)



**De gekoppelde topgevels van het woonblok Bothalaan 1-25 hebben vakwerkbetimmering. De vensters van de benedenverdieping zijn van halve luiken voorzien (zie p. 76).**

FOTO RIA EFDÉE

**Het dubbelpand Krugerlaan 11-13 heeft geel-rode metselwerkversieringen in de middenpartij en boven de vensters op de begane grond. Op nummer 11 heeft J.H. Stinkens tot 1935 zijn orgelpijpenmakerij gehad (zie p. 81).**

FOTO RIA EFDÉE

# Thema 'Boeren, Burgers en Buitenlui'



Ook nu vinden we aan de westkant van Zeist nog boomgaarden, zoals bij Fruitbedrijf Westeneng.

FOTO FLORA DE VRIJER

Seijst  
2017  
III-62

Ria Efdée

## ZEIST, EEN BOERENDORP<sup>1</sup>

**Z**eist is in de eerste helft van de 19<sup>e</sup> eeuw een boerendorp. Een in 1809 onder het bewind van Lodewijk Napoleon (koning van 1806-1810) opgestelde wet stimuleerde het in cultuur brengen van woeste gronden met een belastingvrijdom van vijftig jaar.

Dit en de aanleg van de Zeister en Biltse Grift in de eerste helft van de 17<sup>e</sup> eeuw, heeft de groei van Zeist

beïnvloed. Het vaarwater dat tot 1960 voor de scheepvaart heeft gefunctioneerd, was belangrijk voor de aanvoer van zand en landbouwproducten naar Utrecht.

In 1815 staan er op het Zeister grondgebied 13 boerderijen, 11 kleine boerenhofsteden waaronder keuterbedrijven en 190 daghuurderswoningen. Omstreeks 1800 is Zeist het snelst groeiende dorp in het gebied van de Utrechtse Heuvelrug. Bij enkele van de in de loop van de 19<sup>e</sup> eeuw ontwikkelde buitenplaatsen

worden boerderijen gebouwd.

In 1814 zijn circa 660 hectaren in gebruik als bouwland en circa 245 hectaren als weiland. Meer dan 1500 hectaren omvat onbebouwde grond, de domeingronden (staats eigendom bestemd voor algemeen gebruik) niet inbegrepen. Vijftien jaar later zijn de heidegronden afgenomen tot ruim 1250 hectaren. Het aantal boeren is dan toegenomen tot 36. Er werken 49 boerenknechten en 4 boerenmeiden. De eerste opgave van het in 1832 ingestelde kadaster geeft

aan dat de boerderijen voornamelijk in de lager gelegen gedeelten van Zeist liggen, zoals de ambachtsheerlijkheden De Breul, Cattenbroek en Stoetwegen. De oudste boerderijen vinden we aan de westkant van Zeist op de afzettingen van de Kromme Rijn. De Zeister boeren oefenden een gemengd boerenbedrijf uit: landbouw en veeteelt. Bij een opgave uit 1852 van de veldgewassen zien we voor het eerst apart boomgaarden (30 bunders (ha)) van appels, peren en kersen vermeld naast een tiental bunders warmoesiersgronden (warmoezeniers- of tuinbouwgronden).

Op het Zeister grondgebied liepen schaapskudden. De schapenmest was nuttig voor de landbouw en de wol leverde inkomsten op. In 1844 zijn er in Zeist 597 schapen, de heerlijkheid De Breul had 105 schapen en het dorp Austerlitz 104. Totaal dus 806 schapen. In 1848 is het totaal gestegen tot 1301. Het rundvee (boven de twee jaar oud) is in deze jaren van 310 gedaald naar 219, ook het aantal paarden is iets verminderd van 187 naar 178. Er zijn 242 varkens (aantal daarvoor niet bekend).

De schapen werden geweid op 'de Gemeene Heide' die tussen Zeist en Soest lag en zich ook uitstreckte richting Austerlitz en Amersfoort. Richting Woudenberg was eveneens sprake van een gemeenschappelijke heide. De heide behoorde tot de domeingronden. De gemene heide van Zeist is tussen 1686 en 1840 door de Staten van Utrecht en de Rijks-

domeinen in erfpacht uitgegeven of verkocht. De lijst van gemeenteeigendommen uit 1891 laat zien dat de gemeente dan nog 21 hectaren in eigendom heeft in de omgeving van Dijnselweg, Schaerweijdelaan en Bergweg.

In Austerlitz, Huis ter Heide en Den Dolder overheersen de bossen en heide. In Den Dolder zijn omstreeks 1900 twee boerderijen gebouwd.

Bij het agrarisch karakter passen ambachten als grofsmid, wagenmaker en timmerman waarvoor bepaalde vaardigheden nodig zijn. De nijverheid van de Broedergemeente is meer gericht op de verwerking van grondstoffen.

## **ZEIST, DORP VAN BUITENLUI**

Dorpen op de Utrechtse Heuvelrug hebben oorspronkelijk een boven- en benedenweg. Deze lopen op de route naar Arnhem en Keulen parallel vanaf Utrecht tot Rhenen. De bovenweg is in de winter altijd begaanbaar maar 's zomers erg stoffig. Deze 'loopt in Zeist vanaf de boerderij "De Blauwe Schorteldoek" (gem. De Bilt) via de Oude Woudenbergse Zandweg (Den Woudtweg), de Oude Arnhemseweg, Hogeweg en Arnhemse Bovenweg naar Driebergen. De benedenweg, in Zeist aanvankelijk Utrechtse Zandweg geheten en later (Utrechtse)



**Achter de villa van buitenplaats De Brink ligt in een fraai landschapspark.**

FOTO FLORA DE VRIJER



**Boerderij Nieuw Transvaal in Den Dolder moest in 1970 wijken voor woningbouw aan de Dokter J.C. Boswijklaan ten noorden van de spoorlijn Utrecht-Amersfoort (1923).**

COLLECTIE HISTORISCHE VERENIGING DEN DOLDER

**Het Rond met (elektrische) tram en bus (ca.1930).**

COLLECTIE ZHG

Straatweg (Utrechtseweg), loopt via de beide Dorpsstraten en de Driebergseweg naar Driebergen.' Deze weg is 's winters modderig. Door de bestrating in het begin van de 19<sup>e</sup> eeuw (Utrechtseweg in 1816 en Driebergseweg in 1817) wordt de benedenweg de doorgaande hoofdroute van Utrecht naar Arnhem. De verharde weg maakte Zeist vanuit Amsterdam en Utrecht gemakkelijk bereikbaar. Deze bestrating en de verkaveling van Zeist in 1818 waren gunstig voor de bouw van buitenplaatsen aan de Stichtse Lustwarande. De eigenaren, rijke stadsbewoners, woonden tussen mei en oktober op de buitenplaatsen. Het seizoensgebonden personeel woonde deels op de buitenplaatsen en deels in Zeist. Een enkel vast personeelslid was het hele jaar op de buitenplaats aanwezig.

Een aantal buitenplaatsen had een eigen boerderij. Zo hoorde bij de buitenplaats De Brink, waarvan de villa (1856) met het omliggende park aan de Utrechtseweg 82 ligt, oorspronkelijk de historische boerderij De Brink (Kroostweg 7).

Het eigendom van beide is nu gescheiden. De Alexanderhoeve (1893) van de buitenplaats Ewijkshoeve (Soestdijkerweg 12, Den Dolder) is in 1973 tot woonhuis verbouwd. De buitenplaats Blikkenburg heeft zijn boerderij (Blikkenburgerlaan 2b-c) behouden.

C.H. Pleines (1857-1936) stichtte bij zijn zeepfabriek De Duif in het dorp Den Dolder de boerderij Nieuw Transvaal (1902) om de werknemers van zijn fabriek van levensmiddelen te voorzien. (zie voor uitleg van de naam bij 'Transvaalpark'). De boerderij is in 1970 gesloopt. Alleen de

boerderij (1906) (Dolderseweg 256, Den Dolder) van de Willem Arntz Stichting, , instelling voor geestelijke gezondheidszorg, is blijven staan. Deze doet nu dienst voor de naastgelegen golfbaan Lage Vuursche.

**ZEIST, DORP VAN BURGERS**

De Dorpsstraten, Voor- en Achterheuvel, het gebied Jufferstraat / Nooitgedagt en rond het Slot Zeist met de pleinen van de Broedergemeente vormen midden 19<sup>e</sup> eeuw het dorp Zeist. De meeste buitenhuizen staan langs de invalswegen als Utrechtseweg en Driebergseweg. Het algemeen verslag van de gemeente Zeist over 1850 meldt dat de welvaart van de inwoners toeneemt door het vele werk op de buitenplaatsen. De eigenaren van de buitenplaatsen hadden deels inwonend personeel zoals huisknechten, dienstbodes, koetsiers, koks, kameniers, kamermeisjes. Maar voor daghuurders, loonwerkers die



ZEIST - Geveln uit Zeist

op dagbasis werden ingehuurd, lieten zij, evenals andere particulieren, woningen bouwen. Veel van die woningen stonden op de Voor- en Achterheuvel, het dichtstbevolkte gebied van Zeist.

In 1815 telt het dorp Zeist 96 ambachtslieden onder wie 'twee hoefsmeden, een wagenmaker, een zadelmaker en een slager'. Een opgave uit 1843 van de bedrijvigheid aan de pleinen van de Broedergemeente laat een grote verscheidenheid in ambachten zien zoals een kamer- en ledikantenbehang, een blikslager, een boekbinder, broodbakkers, een chocoladefabrikant, een goud- en zilversmid, een grofsmid, een hand-schoenmaker, een schoenmaker, een draaier, een tingieter, een fabrikant van aardewerk die onder meer porseleinen kachels (zoals nu nog te zien zijn in de kerk op het Zusterplein) produceert, een kleermaker, een koperslager, een lijmszieder, een zijdefabrikant en lintwever.

Na 1844-45, waarin er een hoge waterstand en een slechte aardappeloogst was, is de Zeister bevolking van 1717 in 1815 per 1 januari 1846 tot 3301 toegenomen.

De kermis ging niet aan Zeist voorbij. Vanaf 1835 is er in de herfst (op een onbekende datum) kermis bij de Oude Kerk en de naast de kerk gelegen herberg. Het gemeentebestuur van Zeist attendeert het publiek met advertenties in *De Utrechtsche Courant* van 9 oktober 1835 en 7 oktober 1836 erop dat 'bij gelegenheid der Kermis, voor het Logement het Hof van Holland, eenige kermis-

vermaaklijkheden plaats hebben'. In 1839 verhuist de kermis naar maandag 3 juni. 'Er waren galanteriekramen, kook- en koekkramen, poppenkramen, en twee kruiwagens met zuur. In het totaal 15 standhouders.' In 1838 is er ook een 'malmolen' (draaimolen). "Eene trektafel" (speeltafel), waarvoor aan de gemeente vergunning wordt gevraagd, verschijnt op de lijst van 1841.<sup>23</sup>

In de loop van de 19<sup>e</sup> eeuw en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw groeit Zeist verder. De Rhijnspoorweg (1845) tussen Utrecht en Arnhem krijgt een station tussen Driebergen en Zeist. De aanleg van de (paarden) tramverbinding met Utrecht (1879) is belangrijk voor het dagtoerisme. In 1901 krijgt Zeist vanaf Bilthoven via Huis ter Heide en de landgoederen De Pan en Dijnselburg een aansluiting op de Centraalspoorweg van Utrecht naar Amersfoort (1863). Het station komt aan de Slotlaan daar waar nu het busstation ligt. Deze ontwikkelingen geven een belangrijke impuls aan de uitbreiding van Zeist. Het eerste particuliere uitbreidingsplan is het Wilhelminapark (1898), kort na 1900 gevolgd door het Lyceumkwartier. De woningen in deze twee wijken zijn vooral bedoeld voor de gegoede burgerij.

Met de invoering van de Woningwet 1901 stelde de overheid kwaliteitseisen aan de woningbouw en werd sociale woningbouw met financiële overheidssteun mogelijk. Dit leidde in heel Nederland tot de ontwikkeling van woningbouwverenigingen.

Zij bouwden verantwoorde arbeiderswoningen en woningen voor middenstanders. De Woningwet verplichtte de gemeenten met meer dan 10.000 inwoners een uitbreidingsplan te maken. Zeist passeerde die grens in 1904, maar maakte niet echt een uitbreidingsplan. Het Transvaalpark, werd de eerste uitbreidingswijk. De bouw begon in 1901 en liep aanvankelijk door tot 1920. Het was ook de eerste wijk waar woningbouwverenigingen actief waren. Daarnaast zijn er door particulieren woningen gebouwd, maar ook die moesten voldoen aan de eisen van de Woningwet. In de latere decennia is het dorp Zeist in oppervlak en inwonertal verder gegroeid evenals Austerlitz, Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide.

## Boerderijen bij Zeist

### De Brink (1867)

Kroostweg 7

De boerderij De Brink, oorspronkelijk op de grens van het parkbos en het weiland van de buitenplaats De Brink (Utrechtseweg 82) gelegen, is een langhuisboerderij waarin mensen en vee onder hetzelfde dak woonden. Hier is sinds 1983 de Kinderboerderij gevestigd.

Het bouwjaar 1867 is in de voorgevel in de muurankers weergegeven. De fraaie daklijst aan de voorzijde heeft gesneden windveren. Het gebruikte venstertype met zes ruiten en schuiframen was tussen 1860 en 1870 gebruikelijk. Aan de ach-

**Boerderij De Brink** ontleent zijn naam aan de gemeenschappelijke weide, de brink, die nog te herkennen is in het driehoekige terrein vlakbij de kinderboerderij op de kruising Kroostweg / Utrechtseweg.

FOTO FLORA DE VRIJER

**Het woonhuis van boerderij De Kroost** met links het poortgebouw tussen het stalgedeelte en de schuur. De Kroost lag oorspronkelijk aan de Kroostweg 105.

FOTO FLORA DE VRIJER



terzijde ligt achter de brede deur in de middenbeuk de deel en in de zijbeuken de stallen voor kleinvee. De boerderij heeft rondom een licht gekleurde plint (zie ook boerderij The Olde Nest). De in het verlengde van de boerderij gelegen schuur dateert uit 1908. Ook hier staat kleinvee.

Boerderij De Brink ligt ongeveer op de plaats van een bisschoppelijke hof dat functioneerde tot in de 14<sup>e</sup> eeuw. Het was een administratief centrum van de domeingronden uit het bezit van de bisschop.

**De Kleine Koppel** (1897-1903)  
Koppelweg 15

Boerderij De Kleine Koppel is van oorsprong een langhuisboerderij geweest. De boerderij heeft ook de naam De Snep gedragen, naar het snavelvormig snijpunt van de

Noordweg en de Koppelweg. Verderop aan de Koppelweg lag De Grote Koppel. Deze boerderij is ten prooi gevallen aan het uitbreidingsplan Zeist-West. De naam is voor de serviceflat langs de Weteringlaan (De Klomp 10) hergebruikt.

**De Kroost** (1912)

Crosteinstein 14-02

De Kroost is een moderne boerderij, door architect J. Pothoven & Zn. uit Leusden ontworpen. Het woonhuis is fraai gedetailleerd. De voorgevel met kleine topgevel onder een zadeldakje, heeft een symmetrische indeling. Op beide nokuiteinden staat een bakstenen schoorsteen. In het linker- en het rechter dakvlak zit een zogenaamd vleermuisvenster. De vensters zijn van halve luiken voorzien.

Het stalgedeelte met zadeldak staat haaks op de woning. Evenwijdig aan het stalgedeelte ligt een schuur. Ze zijn verbonden door een poortgebouw. De indeling van de achtergevel is karakteristiek voor het vee- teeltbedrijf. Het stalgedeelte heeft een dubbele deur met ter weerszijden een stalvenster en een mestdeur. Boven de dubbele deur zit een puntluik voor de opslag van hooi (zie ook de boerderij Blikkenburg).

De laatste boer vertrok in 1979. Na een brand in 1993 heeft de gemeente Zeist de boerderij herbouwd. De grootste gebruiker is de Stichting Kindercentrum Zeist die in het achterhuis een kinderdagverblijf heeft.

**Hoeve Seyde** (deels 17<sup>e</sup> eeuw)

Noordweg 2-2bis

Hoeve Seyde, net op het grondgebied van de gemeente De Bilt gelegen, is een krukhuisboerderij die vroeger Hoeve Seydewegh werd genoemd. Een krukhuisboerderij heeft een woonhuis met een brede voorgevel met haaks daarop het bedrijfsgedeelte. De naam verwijst naar de zo ontstane L-vormige plattegrond, de vorm van een deurkruk (zie ook De Brakel). De oudste delen van de voormalige boerderij





stammen uit de 17<sup>e</sup> eeuw. Zowel het woonhuis als het stalgedeelte heeft een met riet gedekte kap. De gevel is asymmetrisch ingedeeld met in het midden het raam van de opkamer en daaronder twee kleine keldervensters. Links daarvan zitten twee vensters en rechts drie. De vensters van de bovenverdieping zijn wel evenredig in de gevel verdeeld.

#### **Den Hoek** (ca. 1770) Bisschopsweg 2

Ook boerderij Den Hoek ligt net op Bilts grondgebied evenals de Bisschopsweg, die de oude Bisschops-wetering volgt. De witgepleisterde langhuisboerderij met bakhuis ligt evenwijdig aan de weg. Bij deze boerderij ligt de stal direct achter het woongedeelte. Onder het voorhuis ligt een 17<sup>e</sup>-eeuwse kelder waarin oude kloostermoppen zijn hergebruikt. Boven de kelder bevindt zich de opkamer.

Aan de westgevel is omstreeks 1800 over de hele lengte van de boerderij een zomerhuis gebouwd dat in een voorhuis en een schuur is ingedeeld. De oorspronkelijke houten zijgevel van het schuurgedeelte is in de 20<sup>e</sup> eeuw vervangen door een bakstenen muur. Ook is het stalgedeelte ge-



heel vernieuwd. In 2003/2004 is de boerderij gerestaureerd.

#### **Milieubewust Fruitteeltbedrijf Westeneng** (ca. 1960)

Tolakkerlaan 15

Omstreeks 1900 stonden er al kersenboomgaarden op de plek waar Fruitteeltbedrijf Westeneng is gevestigd. Ze hoorden bij een boerderij met gemengd bedrijf. De familie Westeneng is hier omstreeks 1960 begonnen met een fruitbedrijf met appels en peren. Nu telen zij ook pruimen, kersen, frambozen en aardbeien. De laatste decennia legt het bedrijf zich toe op de milieubewuste fruitteelt door zo weinig mogelijk van chemische bestrijdingsmiddelen gebruik te maken. In moderne loodsen wordt het fruit gesorteerd en in koelcellen bewaard. Ook worden er vruchtensappen geperst.

#### **De Brakel** (17<sup>e</sup> eeuw, vernieuwd in 1922)

Sportlaan 5

De oorspronkelijke boerderij De Brakel dateerde uit de 17<sup>e</sup> eeuw en

lag in het gerecht Kattenbroek. Op een oude kaart uit 1645 staat De Brakel aangegeven als een hofstede, een waarschijnlijk versterkte pachtboerderij. Oorspronkelijk liep links van de boerderij de 'Braekelsteegh', een kerkpad naar Zeist. De huidige boerderij dateert van 1922 en is door architect H. Hissink uit Loenen aan de Vecht in de vorm van een krukhuis gebouwd (zie Hoeve Seyde). De



**Hoeve Seyde is verbouwd tot twee woongedeelten. De oorspronkelijke roedevensters zijn vervangen door eenvoudige vensters.**

FOTO FLORA DE VRIJER

**Van boerderij Den Hoek zijn de raam-indeling en de deuren en kozijnprofielen karakteristiek voor de tweede helft van de 18<sup>e</sup> eeuw (ca. 1930).**

COLLECTIE GAZ  
(GEMEENTE ARCHIEF ZEIST)

**Fruitteeltbedrijf Westeneng. Rond de boomgaarden is een beschermende boomenrij als windsingel aangebracht.**

FOTO FLORA DE VRIJER

**Fruitteeltbedrijf Westeneng heeft zich de laatste jaren ook op aardbeienteelt toegelegd.**

FOTO FRUITTEELTBEDRIJF WESTENENG



**De topgevel van het bakhuis bij boerderij de Brakel heeft in het metselwerk een zogenaamd 'vlechtwerk'. Het venster met kleine ruitjes duidt op de 18<sup>e</sup> eeuw (ca. 1980).**

COLLECTIE GAZ

**Boerderij De Brakel is evenals Hoeve Seyde in de vorm van een krukhuus gebouwd.**

FOTO RIA EFDÉE

Seijst  
2017  
III-68

voorgevel is naar Zeist gericht. Het bakhuisje bij de boerderij, gebruikt voor het bakken van brood en voor het koken van veevoer, stamt uit de 18<sup>e</sup> eeuw.

**De Hoef, nu huize de Stoetwegen**  
(ca. 1829)  
Tiendweg 4

Op de hoek van de Tiendweg en de Koelaan staat de boerderij die ooit bij de buitenplaats Wulperhorst hoorde. Uit een koopakte van 1829 blijkt dat de boerderij zes vertrekken, twee kelders en een ruime zolder heeft. In het achterhuis is plaats voor 12 koeien en 5 paarden. De boerderij bezit dan een karnmolen, een bakhuis, een hooiberg, een schuur en een hondenhok. Er zijn bouw- en weilanden evenals een boomgaard. Achter De Hoef liep in de middeleeuwen de Groeneweg,

een oude verbindingsweg van Zeist naar Bunnik. In 1965 hebben de toenmalige bewoners de boerderij de naam Klein Stoetwegen gegeven.

**Stoetwegen** (ca. 1770)  
Tiendweg 14  
De boerderij draagt de naam van

het gerecht Stoetwegen (1392), een leen van het bisdom Utrecht. In 1748 had het gerecht een omvang van ongeveer 440 morgen (een gebied dat in een ochtend kon worden geploegd; een morgen is iets minder dan een hectare groot). Er stonden toen 12 huizen. Bij decreet van keizer Napoleon van 1811 is Stoetwegen bij de gronden van de gemeente Zeist gevoegd. Ook deze boerderij van het 18<sup>e</sup>-eeuwse langhuistype hoorde in 1829, net als De Hoef, bij de buitenplaats Wulperhorst. Het pand is gepleisterd. In het pannendak tekent de gebintconstructie zich af. De voorgevel heeft in het midden twee grote schuiframen met links en rechts een kleiner schuifraam, alle met luiken. De ingang van de boerderij is nu in de rechterzijgevel. Op de verdieping zijn twee kleinere vensters aangebracht.

Door zijn hogere ligging is de boerderij in augustus 1844 waarschijnlijk ontkomen aan een overstroming van het lage gedeelte van Zeist.





**De Hoef/Klein  
Stoetwegen (1965).**

COLLECTIE GAZ

**De Hoef heet tegenwoordig Huize de Stoetwegen en is tussen 1970 en 1980 grondig aangepast om als woning te kunnen dienen.**

FOTO FLORA DE VRIJER

Door hevige regenval op 24 en 25 augustus overstroomde het gedeelte van Zeist tussen *'de Blikkenburger en Zeijster Vaart* (thans de Biltse en Zeister Grift), onder *Zeijst, Stoetwegen en Cattenbroeck*'. Het water liep op sommige plaatsten ook over de Koppeldijk heen. Onder meer de aardappeloogst was verrot.

### **Zomerdijk** (ca. 1770)

Tiendweg 32

De boerderij Zomerdijk uit de tweede helft van de 18<sup>e</sup> eeuw, is van het langhuistype. De naam brengt de oude waterhuishouding in dit gebied in herinnering. Een zomerdijk is immers de dijk die de zomerstanden van het (rivier)water kan keren. In de wit gepleisterde, symmetrische gevel is de deur in het midden vervangen door een venster. Ter weerszijden zijn twee ramen voorzien van luiken. Onder het hoog opgaande dak zit een royale bovenverdieping voorzien van twee vensters en daar boven een rondvenster.

### **Fruitbedrijf Jan van der Grift**

Tiendweg 38

Tussen 1930 en 1960 lagen in deze omgeving hoogstamboomgaarden, ook tegenover de panden aan de Tiendweg. Voor het snoeien van de takken en het plukken van het fruit moest elke boom met een ladder worden beklommen; veel arbeidsintensiever dan de moderne laagstamboomgaarden. Door concurrentie uit de zuidelijke landen van de EU zijn na 1960 veel boomgaarden met subsidie omgezet in weiland voor veeteelt. Daardoor kreeg het gebied het uiterlijk van voor 1930 toen akkerbouw en veeteelt hier overheersten en er slechts enkele boomgaarden waren. De grond die bij de boerderij Zomerdijk hoorde is omstreeks 1960 verdeeld onder de drie zonen van de toenmalige boer Van der Grift. Zo ontstonden het fruitbedrijf Van der Grift en de boerderij 't Hoeveke (Businglaan 17).

### **The Olde Nest** (ca. 1840)

Businglaan 4

Deze boerderij verkeert nog in de

vrijwel oorspronkelijke staat, maar heeft al lang geen agrarische functie meer. Deze kleine boerderij met symmetrisch ingedeelde voorgevel evenals Stoetwegen en Zomerdijk van het langhuistype. De twee middelste ramen met hun vensterindeling van zes ruiten duiden op een bouwjaar in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw. Hierachter ligt de woonkamer. Achter het linker vierruuts venster ligt de opkamer met daaronder de kelder. Alle vensters van de boerderij hebben luiken, behalve het zolderraam en een drietal kleine vensters in de achtergevel. Het venster in de achtergevel hoort bij het woongedeelte. Dit is namelijk aan de linkerkant van de boerderij doorgetrokken tot aan de achtergevel. Het dak van de boerderij is met riet gedekt en afgewolfd (aan de korte zijden afgeschuind). De twee kapbergen achter de boerderij zijn verdwenen.

### **Landgoed Blikkenburg**

Blikkenburgerlaan 2b,c-4

Het voormalige kasteel Blikkenburg

Seijst

2017

III-69

**Boerderij Stoetwegen ligt prachtig in het landschap op een oude oeverwal van de Kromme Rijn. Al in 1279 wordt over een hof op deze plek geschreven.**

FOTO RIA EFDÉE

**Rechts van Zomerdijk geeft een beukenhaag rond het terras de contouren aan van een in de 19<sup>e</sup> eeuw aangebouwde woning die op de plaats van een bakhuis stond.**

FOTO FLORA DE VRIJER

**Jan van der Grifts fruitkar.**

FOTO FLORA DE VRIJER



dateert uit het begin van de 14<sup>e</sup> eeuw en kwam in 1746 in bezit van Cornelis Schellinger (1711-1778). Van het middeleeuwse Blikkenburg bestond toen alleen nog een zware vierkante toegangspoort. Nadat het kasteel nog enkele malen van eigenaar was gewisseld kocht M.I.A.J.Ch. barones Taets van Amerongen (1802-1859) in 1829 Blikkenburg op een openbare veiling. In 1852 liet haar zoon jhr. J.L.R.A. Huydecoper (1822-1886) op Blikkenburg een nieuw huis bouwen en een landschapspark aanleggen naar een ontwerp van tuinarchitect Karel Georg Zocher (1796-1863), de broer van de bekende architect Jan David Zocher jr. (1791-1870). Het geheel kreeg het karakter van een buitenplaats met een eigen boerderij. Het huis is, naar de mode van de tijd, neoklassiek van stijl evenals het koetshuis. Het landgoed is een rijksmonument.

De langhuisboerderij van de buitenplaats Blikkenburg (ca. 1825) staat ongeveer op de plek van de voormalige ridderhofstad Blikkenburg. Hij doet dienst als woonhuis. Het afgewolfde zadeldak is met pannen gedekt. De bijna symmetrische voorgevel, met vlechtingen in het





metselwerk (driehoekige stukken metselwerk met de stenen loodrecht op de schuine dakrand), heeft in het midden een deur met bovenlicht. Boven de deur is een roedenvenster met halve luiken en een bovenlicht. Rechts van dit venster zit nog een kleiner venster met luik. Aan de linker en aan de rechterzijde van de deur is een achtruits en een twaalfruits schuifvenster geplaatst, voorzien van paneelluiken. De zijgevels van de boerderij hebben vensters en deuren van wisselend formaat. De symmetrische achtergevel heeft een voor het veeteeltbedrijf karakteristieke indeling met een dubbele inrijdeur met ter weerszijden een stalvenster en een mestdeur. Boven de dubbele deur zit een luik voor de opslag van hooi (zie ook De Kroost).

### **Boerderijen bij Den Dolder**

Het dorp Den Dolder heeft twee boerderijen gekend. De boerderij Transvaal (1902), aan de huidige dr. J.C. Boswijklaan, is verloren gegaan. Het enige wat rest zijn foto's. De andere boerderij (Dolderseweg 256) hoort bij de voormalige Willem Arntsz Stichting, een instelling



**De daklijst van The Olde Nest is voorzien van zogenaamde windveren. Rondom de boerderij loopt een licht gekleurde plint.**

FOTO FLORA DE VRIJER

**Passend in het romantische beeld van een landschapstuin ligt het woonhuis van het landgoed Blickenburg hoog ten opzichte van de omgeving.**

FOTO ELIAN DE JONGE

**De boerderij Blickenburg (ca. 1825) is recent gerestaureerd.**

FOTO FLORA DE VRIJER



**De Boerderij Nieuw Transvaal in Den Dolder is in 1970 afgebroken om plaats te maken voor woningbouw aan de Dr. J.C. Boswijklaan (jaartal onbekend).**

COLLECTIE HISTORISCHE  
VERENIGING DEN DOLDER

**De boerderij van de Willem Arntsz Stichting in Den Dolder. Deze boerderij, gebouwd in 1906/1907 naar ontwerp van architect G. van Heerde, was bedoeld om patiënten van de stichting als arbeidstherapie in de buitenlucht te laten werken (2011).**

FOTO M. DE GRAAF

voor geestelijke gezondheidszorg. De dwarshuisboerderij (1906) is ontworpen door architect G. van Heerde uit Utrecht en is opgetrokken in de neorenaissancestijl. Het villa-achtige voorhuis in twee bouwlagen omvat het woongedeelte. Het heeft een versiering van witte horizontale banden en sluitstenen. In 1928 is een serre aangebouwd. In het midden ligt een woonkeuken met woonkamer en melkkamer met daaronder een kelder. In de haaks aan de boerderij aangebouwde, voor die tijd zeer luxe ingerichte stal was plaats voor twaalf tot veertien koeien. Achter de boerderij ligt nog een wagenloods en een varkensstal, in 1910 gebouwd naar ontwerp van architect H. Masfelink uit Huis ter Heide. De boerderij is niet meer als zodanig in functie, maar behoort nu tot de golfbaan Lage Vuursche.

## **Transvaalpark**

Het Transvaalpark, in eerste aanleg gebouwd tussen 1901 en 1920, was de eerste wijk in Zeist waar woningbouwverenigingen actief waren. De wijk werd opgezet met een rechthoekig stratenpatroon dat de bospadenverkaveling van het voormalige Slotcomplex volgde. Zo zijn



de Korte Steynlaan, de Cronjélaan, Joubertlaan en Kritzingerlaan eigenlijk oude bospaden.

De wijk is genoemd naar Transvaal, officieel bekend als de Zuid-Afrikaanse Republiek (ZAR), gesticht door de Nederlandstalige Boeren. *Boeren* is de benaming voor afstammelingen van Nederlandse kolonisten die, om aan de Britse heerschappij over de Kaapkolonie te ontkomen, noordwaarts migreerden

in de zogenaamde Grote Trek. De oorlogen tussen de Nederlandstalige Boeren van de ZAR (Transvaal) en Groot-Brittannië golden als onafhankelijkheidsoorlogen voor Transvaal dat in 1877 door de Britten was geannexeerd. De overwinning van de Boeren in de Eerste Boerenoorlog (1880-1881) verzekerde die onafhankelijkheid van Transvaal. De strijd werd in Nederland nauwellettend gevolgd. De Boeren wer-



den tijdens de oorlog diplomatiek gesteund door het Nederlandse en Vlaamse volk. De Transvaalse president Paul Kruger (president van 1895-1904) maakte in 1900 een toer door Europa om steun te verwerven voor de strijd. Hij reisde op 6 december per trein door Nederland en stopte enkele minuten op het station Driebergen-Zeist om toegesproken en -gezongen te worden. Tijdens de Tweede Boerenoorlog (1899-1902) vochten de Boeren van de ZAR een guerrillaoorlog, met aan hun zijde het leger van Oranje Vrijstaat, de andere grote Boerenrepubliek. De overwinning was voor Groot-Brittannië. De laatste Boeren gaven zich over in mei 1902. Daarna werd de ZAR omgedoopt tot de Britse Transvaalkolonie, de Oranje Vrijstaat tot de Oranjerivier Kolonie, en in 1910 werden beide opgenomen als provincie in de toen gevormde Unie van Zuid-Afrika.

Na de oorlog hebben - ter herinnering aan de strijd - een aantal Nederlandse woonwijken met deze geschiedenis verbonden straatnamen gekregen. In de Zeister gemeenteraadsvergadering van 29 maart 1901 kregen de straten in de nieuw aan te leggen wijk ten noorden van de Jagerlaan en ten oosten van de Bergweg de namen van presidenten van de Zuid-Afrikaanse Republieken Kruger en Steyn en de Boerengeneraals Botha, Coster, Cronjé, Joubert, Kritzinger, De la Rey, Scheepers en De Wet.

Het Transvaalpark werd een wijk met veel middenstanders en am-

bachtslieden. Ook lagere ambtenaren vonden er een woning. De Steynlaan was een echte winkelstraat, maar ook de Kritzingerlaan, de Bothalaan en de Costerlaan kenden een flink aantal winkels of bedrijfjes. De wijk grensde aan het terrein van de gasfabriek aan de Antonlaan (zie kader). Er woonden daarom veel werknemers van de gasfabriek

### **Steynlaan**

De Steynlaan verdeelt het Transvaalpark in een noordoostelijk en een zuidwestelijk deel. De Jagerlaan begrenst met de Bergweg, Dalweg

en de Slotlaan het Transvaalpark. De Gasweg was de oorspronkelijke naam voor wat nu de Korte Steynlaan heet. Het was de weg die van station Zeist (1901) naar de gasfabriek liep. Sinds 1908 kennen we deze weg en zijn verlengde naar de Bergweg als de Steynlaan, genoemd naar mr. Mart(h)inus Theunis Steyn (1857-1916). Hij was president van de Oranje Vrijstaat, advocaat, rechter en hoofdrechter.

De Steynlaan was een aaneenrijging van kleine middenstand met veel winkels en bedrijfjes. Ook nu is het nog een echte winkelstraat.

### **Gasfabriek**

De Gemeentelijke Gasfabriek uit 1889 produceerde lichtgas (stadsgas genoemd) dat uit steenkool werd gewonnen volgens een door prof. J.P. Minckelers (1748-1824) ontwikkeld procedé. Het bedrijf is in 1960 opgevolgd door het Gasbedrijf Zeist en Omstreken dat in 1995 opging in Eneco. Veel werknemers woonden in het na 1901 aangelegde Transvaalpark. Op zondag 12 augustus 1962 om 13.39 uur ontplofte een aardgasopslagtank van de gasfabriek. Voor vele Zeistenaren een onuitwisbare gebeurtenis. De seismograaf van het KNMI in De Bilt registreerde de explosies die de huizen deden schudden. Voor de bewoners van de Steynlaan was direct duidelijk wat er gebeurd was. De politie werd gewaarschuwd door een bewoner van de Steynlaan, die tegenover het gasbedrijf woonde. Er was één van vijf opslagtanks, elk met een doorsnede van 3,0 meter en een lengte van 22,2 meter en een gewicht van 27 ton, geëxplodeerd, de lucht in geslingerd en over zijn lengteas gedraaid terecht gekomen op het dak van het badhuis aan de Steynlaan. Het gebouw vloog direct in brand. De explosie was waarschijnlijk veroorzaakt door zogenaamde spanningscorrosie die het gelegerde staal bros had gemaakt. Bij de ramp kwam dienstdoend machinist – Stijn Wilhelm van Butselaar – om het leven. Dat niet meer slachtoffers gevallen zijn is waarschijnlijk te danken aan het tijdstip. Rond 13.30 zaten veel Zeistenaren waarschijnlijk nog aan tafel. Op het voormalige Enecoterrein wordt nu het project De Wending gerealiseerd. In het project, komen 46 huurappartementen, een supermarkt en een kleine horecagelegenheid.

**Scheeperslaan. Veel woningen in deze straat, die vlakbij de gasfabriek lag, werden door werknemers van de gasfabriek bewoond.**

FOTO RIA EFDÉE

**Het bouwjaar 1906 staat in de topgevel van De Wetlaan nrs. 3 en 13. Boven de vensters van de woningen aan De Wetlaan 1-15 zijn in de rondbogen versieringen met zonnestrallen aangebracht.**

FOTO RIA EFDÉE



### **Scheeperslaan**

Deze laan zou eerst de Beltlaan worden genoemd (zie voor de vuilnisbelt het stuk over De la Reylaan). Op 20 oktober 1905 is de laan genoemd naar Gideon Scheepers (1878-1902), verkenners uit de Tweede Boerenoorlog. Hij werd geboren in Middelburg (Transvaal). Eind 1900 is hij tot commandant benoemd en kreeg hij opdracht om de Kaapkolonie binnen te vallen om de Britse verbindingslinies te ontwrichten. Een Britse militaire rechtbank legde hem overtredingen van het krijgsrecht ten laste en veroordeelde hem ter dood. Op 18 januari 1902 werd hij in Graaff-Reinet (Oost-Kaaprovincie, Zuid Afrika) gefusilleerd. De Scheeperslaan is een woonstraat.

### **De Wetlaan**

De laan is op 29 maart 1901 genoemd naar Christiaan Rudolf de Wet (1854-1922), Boerengeneraal. Hij droeg de bijnaam 'Oom Chris'. Van 1889 tot 1897 was hij lid van de Volksraad (het parlement) in de Oranje Vrijstaat. Tijdens de Tweede Boerenoorlog werd hij in 1899 commandant en in 1900 hoofdcommandant. Hij werd in 1907 minister van Landbouw van de Oranjerivier Kolonie.

Het blok woningen aan De Wetlaan 1-15 is in 1906 gebouwd. Dit type woningen is kenmerkend voor de toen nog heersende 19<sup>e</sup>-eeuwse speculatieve woningbouwgewoonte van snel en goedkoop bouwen (zie ook Bothalaan en Kritzingerlaan). De





woningen hebben twee verdiepingen met een zadeldak. De nrs. 3 en 13 van deze rij hebben een topgevel met een versiering. Nr. 13 draagt het jaartal 1906. De gevels zijn versierd met gekleurde baksteen.

In 1911 bouwde de *Vereeniging ter verbetering der Volkshuisvesting Zeist* (nu WoonGoed Zeist) in de De Wetlaan 12-34 en de Bothalaan 1-25 een complex arbeiderswoningen in twee woonblokken naar ontwerp van de Zeister architect J.J. van Straalen (1882-1951) (zie ook Bothalaan). Het blok aan De Wetlaan bestaat uit een benedenverdieping met daar boven een doorlopend mansardedak dat aan de zijgevels is afgewolfd. Het dak is voorzien van dakkapellen met een lessenaarsdakje. De daklijn wordt op twee plaatsen onderbroken door een brede en iets hogere topgevel met vakwerkbetimmering. De begane grond heeft in beide woonblokken dezelfde indeling. De huizen zijn in 2011-2012 gerenoveerd.

De *R.K. Woningbouwvereniging Ons Huis* (opgegaan in de R.K. Woningbouwvereniging Zeist) liet in 1920, ook naar ontwerp van Van Straalen, een complex van 48 woningen bouwen op De Wetlaan nrs. 36-66, Bothalaan 4-10, De la Reylaan 1-35

en Kritzingerlaan 56-74 (zie ook Bothalaan, De la Reylaan en Kritzingerlaan). Het type woningen 36-40 en 62-66 vinden we ook aan de Kritzingerlaan 56-74. Het complex is verdeeld in blokken van steeds drie, vier of vijf woningen. Er is een

duidelijke invloed van de stijl van de Amsterdamse School. Ze bestaan alle uit een begane grond met een mansardedak. De middenblokken hebben een topgevel in het midden, de zijblokken hebben de topgevel op de hoek. Het blok van vijf woningen

**De daklijn van De Wetlaan 12-34 wordt op twee plaatsen onderbroken door een brede en iets hogere topgevel met vakwerkbetimmering.**

(FOTO RIA EFDÉE)



**In De Wetlaan 59 was in 1930 slager H.J. Pfrommer gevestigd. Het pand heeft een fraaie gevel met witte accenten.**

FOTO RIA EFDÉE

**De Bothalaan met  
op de achtergrond  
de gashouder van de  
gasfabriek (ca 1920).**

COLLECTIE GAZ



is asymmetrisch van opzet. Het blok van drie woningen heeft op de hoek een topgevel die gelijk is aan de topgevels in de De la Rey laan. Het type woningen 42-50 en 52-60 in een blok van vijf zien we ook in de De la Rey laan 9-17 en 19-27.

De nrs. 57 en 59 zijn gebouwd als winkel-/woonhuizen. Het is onduidelijk of op 57 ook echt een winkel is geweest. In 1950 was C.A. van Elst, grofbankwerker, hier gevestigd. Op nr. 19 zat een slagerij, eerst van H. van Kooten (1930) en later van E. Veenstra (1950). Op nr. 35a was een expeditiebedrijf gevestigd (1930, 1950). Nr. 47 huisvestte krui-

denier H. Veen (1930-1950)<sup>2</sup>.

### **Bothalaan**

De laan is op 29 maart 1901 genoemd naar Louis Botha (1862-1919). Hij was Boerengeneraal en werd in 1910 de eerste premier van de Unie van Zuid-Afrika (Transvaal, Oranje Vrijstaat, Natal en Kaapkolonie). Als premier steunde Botha Groot-Brittannië tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) door Duits-Zuidwest-Afrika in 1914 aan te vallen. Hij slaagde er in 1915 in Duits-Zuidwest-Afrika (het huidige Namibië) te veroveren.

In 1911 bouwde de *Vereeniging ter*

*verbetering der Volkshuisvesting Zeist* een complex arbeiderswoningen in twee woonblokken naar ontwerp van de Zeister architect J.J. van Straalen, Bothalaan 1-25 en de De Wet laan 12-34. De woningen aan de Bothalaan hebben twee woonlagen en zijn gedekt met een zadeldak. Op twee plaatsen in de rij wordt de daklijn onderbroken door twee gekoppelde topgevels met vakwerkbetimmering. De woningdeuren hebben bovenlichten. (Voor beschrijving van het blok aan De Wet laan, zie aldaar).

*R.K. Woningbouwvereniging Ons Huis* liet in 1920 een complex van 48 woningen bouwen naar ontwerp

van J.J. van Straalen (zie voor beschrijving ook De Wetlaan, De la Reylaan en Kritzingerlaan). De nrs. 4-10 maken daarvan deel uit.

Op Bothalaan 12-16 staan drie vrijstaande woningen die in 1910-1914 door aannemer J. Carree uit Zeist zijn gebouwd. Alle drie hebben in de voorgevel decoraties van banden met gele baksteen. De nrs. 12 en 14 hebben ontlastingsbogen in gele, groene en oranje baksteen. De panden met de nrs. 24-28 hebben fraaie gevels met gele baksteenversiering. Het grote bouwblok nrs. 32 - 72 bestaat evenals het bouwblok 41-81 uit woningen van twee woonlagen. Dit type woningen is kenmerkend voor de toen nog heersende 19<sup>e</sup>-eeuwse speculatieve woningbouwgewoonte van snel en goedkoop bouwen (zie ook Kritzingerlaan en De Wetlaan). De gevels hebben baksteenversiering. De vensters hebben oorspronkelijk bovenlichten met glas in lood. De Utrechtse aannemer J. de Goede bouwde in 1912 de nrs. 27-31: twee woonhuizen en een woon-winkelhuis (nr. 27). In 1920 waren de woningen nog niet betrokken, wellicht dat de economische gevolgen van de Eerste Wereldoorlog hieraan debet zijn geweest. Het middelste pand (nr. 29) heeft een klokgevel, de gevels van de nrs. 27 en 31 hebben een topgevel met openslaande deuren en een Frans balkon. De Goede bouwde in 1910 ook de nrs. 37 en 39. Beide hebben boven de begane grond een mansardekap. Het winkelhuis nr. 39 heeft een groot venster met een rondboog in Jugendstil.

De dakkapellen zijn voorzien van zadeldakjes. De voorgevels hebben

een versiering van banden in gele en blauwe baksteen. De bovenlichten



**Bothalaan 12 heeft een bewerkte houten boogconstructie onder de top.**

FOTO RIA EFDÉE

**De panden met de nrs. 24-28 hebben smalle gevels met gele baksteenversiering.**

FOTO RIA EFDÉE

**Van Bothalaan 27-31  
zijn de voorgevels  
gedecoreerd met ban-  
den en ontlastingsbo-  
gen in grijze en gele  
baksteen.**

XX FOTO RIA EFDÉE



Seijst  
2017  
III-78

zijn voorzien van glas in lood.

Uit de adresboeken voor Zeist 1910, 1930 en 1950 blijkt dat in de straat veel bedrijvigheid was: op nr. 22 was kaashandelaar D.H. Hogervorst gevestigd; op nr. 22b rijwielerhersteller B. Colenbrander sr.; op nr. 27 W. van Essen kruidenier en later (1950) groentehandelaar A. van Kolfshoten; op nr. 48 schoenmaker J.C. Godde die in 1950 te vinden is aan de Kritzingerlaan 44; op nr. 54 kruidenier F.M. Ijpma; op nr. 60 P.A. Oremus loodgieter. Ook was er een aantal pensions in de straat.

### **De la Reylaan**

Eerder droeg deze laan de naam Bothadwarslaan (1901). Op 10 mei 1928 is de straat genoemd naar Jacobus Herculaas de la Rey (1847-1914), een boerengeneraal met grote militaire gaven die 'generaal Koos' werd genoemd.

De De la Reylaan bestaat voornamelijk uit woonhuizen en enige industrie. De woningen op de nummers 14-32 zijn een ontwerp van de Zeister architect Leo Visser (1910-1991) en gebouwd voor de particuliere woneigenaar W. Koning.

De nummers 1-35 maken deel uit van een complex van 48 woningen naar ontwerp van J.J. van Straalen en in 1920 gebouwd door de *R.K. Woningbouwvereniging Ons Huis* (zie voor beschrijving ook De Wetlaan, Bothalaan en Kritzingerlaan).

Op de nrs. 12a en 14 is tot 1952 N.V. Meblo, fabriek van fijn- en hard-

houtsoorten gevestigd geweest. Op nr. 16, en vanaf 1950 op nr. 34 zat de fabriek N.V. Mouwerik en Bal, waar plaatmetaal werd bewerkt. De nrs. 35-39 hoorden tot Radio-apparaten-fabriek van Ridderhof en Van Dijk.

Net ten zuiden van het huidige industrieterrein lag omstreeks 1925 de 'Gemeente Aschvaalt', een vuilnisbelt, oorspronkelijk bedoeld voor mogelijke uitbreiding van de gasfabriek. Ten noorden daarvan lag een veldje waar tussen 1910 en 1924 gasballons werden opgelaten voor de Koninklijke Nederlandsche Vereeniging voor Luchtvaart. Voor het vullen van de ballons werd gas van de gasfabriek gebruikt. In 1924 is hier een derde gashouder geplaatst.

### **Kritzingerlaan**

Op 29 maart 1901 is de laan genoemd naar Pieter Hendrik Kritzinger (1870-1930), Boerengeneraal. Hij werd bekend door in december 1900 vanuit Oranje Vrijstaat de Kaapprovincie binnen te vallen met de bedoeling de strijd op vijandelijk gebied te brengen. Kritzinger is eind 1901 door de Britten gevangen genomen. Na een internationaal geruchtmakend proces werd hij in maart 1902 vrijgesproken.

De *R.K. Woningbouwvereniging Ons Huis* liet, naar een ontwerp van J.J. van Straalen, in 1920 een complex van 48 woningen bouwen die verdeeld zijn in blokken van steeds drie, vier of vijf woningen. De nummers 56-74 aan de Kritzin-

gerlaan maken daarvan deel uit (zie voor beschrijving ook De Wetlaan,

Bothalaan en De la Reylaan). Tussen Kritzingerlaan 64 en 66 zit een



**Bij Bothalaan 37-39 is in de bogen boven de vensters een bloemversiering aangebracht.**

FOTO RIA EFDÉE

**De la Reylaan 1-35 maakt deel uit van een complex van 48 woningen in Amsterdamse Schoolstijl. In het midden en op de hoeken hebben de blokken een topgevel.**

FOTO RIA EFDÉE

**Kritzingerlaan 56-74 maakt deel uit van een bouwblok van 48 woningen in de stijl van de Amsterdamse School (zie ook De la Rey laan 1-35). In het midden is voor beide verdiepingen een erker aangebracht met gepotdekselde latten. Ter weerszijden van de erker is een deur.**

FOTO RIA EFDÉE



gevelsteen ter herinnering aan de bouw. Ook de andere bouwblokken op het kruispunt met de Minckelerslaan hebben herdenkingsstenen in de gevel (zie ook Minckelerslaan). De *Vereeniging ter verbetering der Volkshuisvesting Zeist* bouwde in 1920 een complex van totaal 49 woningen verdeeld over twee locaties. Een blok kwam aan de Kritzingerlaan nrs. 35-43 en Minckelerslaan 2-34. Een ander blok staat aan de Jacob van Lennep laan-Schaepmanlaan. Het was een ontwerp van de Amsterdamse architecten Z.D.J.W. Gulden (1875 – 1960) en M. Geldmaker (1874 – 1930). Het complex is opgezet in blokken van twee, drie en vier woningen met boven de begane grond een gebroken schilddak. In de voorgevel zitten de woningdeuren steeds naast elkaar tussen

erkeren. Voor de hoek Kritzingerlaan 35 - Minckelerslaan 36 is een dubbele woning ontworpen.

De nrs. 13-31 en 22-44 vormen twee tegenover liggende bouwblokken, ontworpen door de Driebergse architect P.J. Vermaak en vanaf 1905 gebouwd. Dit type woningen is kenmerkend voor de toen nog heersende 19<sup>e</sup>-eeuwse speculatieve woningbouwgewoonte van snel en goedkoop bouwen (zie ook Bothalaan en De Wetlaan).

Badmeester Hendrik Johannes Schenk (1868 - 1936) woonde in 1910 op nr. 36. Hij was van 1906–1933 de eerste badmeester in (vaste) dienst van de gemeente Zeist aan de openbare zwemplaats aan de Blikkenburgerlaan. Vanaf 1914 woonde hij aan de Minckelerslaan 19.

Naast de fysiotherapiepraktijk op nummer 45a loopt een paadje naar het oude kassencomplex van de familie Kooij. Waarschijnlijk zijn de kassen geleverd door de Zeister firma Gadellaa (1910-1985). De kassen zijn sinds ca. 1995 niet meer in gebruik. Er werden onder andere koraalmossen gekweekt.

De Kritzingerlaan kende vroeger een flink aantal winkels. Wim en Ali van Ee begonnen volgens het adresboek van Zeist tussen 1952 en 1963 een groenten- en fruitzaak op nrs. 23 en 25. Op nr. 23 woonde eerst de familie Langelaar, die naar Australië emigreerde en nr. 25 was het pand waar S. van Maanen van 1937 tot 1952 een bakkerij had. Onder het huis op nr. 23 zat een grote kelder, geschikt voor de bakkerij en later de plek waar de groenten, fruit en aardappelen vers bleven. Op nr. 33a was in 1950 slagerij W. Maarse gevestigd. Nr. 20 was De Komeet van P. van Rij, kruidenier met ook boter, kaas en eieren. Vanaf 1930 was het kruidenier B.J. Pot. Op nr. 22 was in 1930 Schoenmagazijn De Toekomst van A. v.d. Blankevoort gevestigd. In 1950 woonde hier W.J.L. de Man, groentewinkelier. Het was waarschijnlijk zijn winkel die bekend stond als Toko Mampir (Maleis voor ‘winkel kom eens langs’), een unicum voor die tijd.

### **Minckelerslaan**

De Minckelerslaan is als enige straat in het Transvaalpark niet genoemd naar een Boerengeneraal of –president maar naar Jan Pieter Minckelers.

lers (1748-1824), Nederlands natuurkundige en apotheker. Na zijn studie natuurwetenschappen aan de universiteit te Leuven werd hij daar in 1771 benoemd tot hoogleraar. Als uitvinder van steenkoolgas voor luchtballonnen gebruikte hij het gas in 1785 voor verlichting van zijn collegezaal.

De Minckelerslaan ligt vlakbij de inmiddels gesloopte gasfabriek. In 1911/12 zijn er door de *Vereeniging Ambtenaren en Werklieden van de Gasfabriek* (opgeheven in 1985) twaalf dubbelwoningen gebouwd. Deze nrs. 1-47 zijn, evenals veel andere woningen in het Transvaalpark, een ontwerp van architect J.J. van Straalen uit Zeist. Het woningblok heeft een afwisseling van dubbelwoningen met een schilddak of een mansardedak. De topgevels zijn voorzien van vakwerk.

Het type met het zadeldak heeft in de voorgevel twee schuiframen met halve luiken. De ingang is in de zijgevel. Het type met mansardekap heeft de ingangen midden in de gevel met links en rechts een schuifraam met halve luiken.

In de zijgevel van Minckelerslaan 1 is een eerste steen geplaatst met de tekst: *Woningbouw v.d. Vereeniging van Ambtenaren en Werklieden v.d. Gasfabriek der Gemeente Zeist. Gesticht door haren Voorzitter J.H. Schenke 1912.*

In 1920 liet de *Vereeniging ter verbetering der Volkshuisvesting Zeist* een blok woningen bouwen met de nummers Minckelerslaan 2-34 en Kritzingerlaan 35-43. Het woning-

ontwerp was van de Amsterdamse architecten Z.D.J.W. Gulden en M. Geldmaker (zie voor beschrijving Kritzingerlaan).

### **Cronjélaan**

Op 29 maart 1901 is de laan genoemd naar Pieter Arnoldus Cronjé (1835-1911), Boerengeneraal. In de Tweede Boerenoorlog versloeg hij in december 1899 de Britten bij Modderivier en bij Magersfontein. Op 27 februari 1900 dwong het Britse leger hem tot capitulatie. Hij werd als krijgsgevangene naar Sint Helena gevoerd. In 1903 keerde hij naar zijn vaderland terug.

De Cronjélaan was voornamelijk een woonstraat. Aan de even kant was op nr. 18 van 1928 tot zeker 1974 N.V. Zeister Houthandel van H.G. van Houwelingen gevestigd. Op nr. 32/34 had H. van den Berg van 1936 tot zeker in 1952 zijn kolenhandel. De even kant van de straat wordt nu beheerst door de vervangende nieuwbouw van het appartementencomplex De Witte Hoven. Het is in 1985-87 gebouwd naar ontwerp van architect Hans Quint (1941) uit Amersfoort. Het complex van 132 huur-/woningwetwoningen met daaronder een parkeergarage is opgezet in twee gesloten bouwblokken en gebouwd aan de Cronjélaan, Steynlaan, Antonlaan en Jagerlaan. Het Van Doornlaantje, een verhoogde middenstraat, scheidt de twee bouwblokken waarvan de langs- en kopgevels zijn voorzien van prefab elementen van wit sierbeton. De ar-

chitect heeft voor lichtkleurige materialen gekozen om het project een fris en helder karakter te geven.

De oneven kant van de straat heeft nog min of meer het oorspronkelijke gezicht bewaard. Het gaat hier om eenvoudige woningen, meestal in tweetallen gebouwd en voorzien van een mansardekap. Het tweetal 5/5a is voorzien van een topgevel waarin de voordeuren zijn opgenomen.

### **Krugerlaan**

De laan is op 29 maart 1901 genoemd naar Stephanus Johannes Paulus Kruger (1825-1904), bijgenaamd 'Oom Paul'; 1860 commandant, in 1863 commandant-generaal. Hij vormde in 1880 met Pretorius en Joubert de leiding van de ZAR tijdens de Eerste Boerenoorlog, 1883-1900 was hij president van de ZAR. Hij is in Zwitserland als balling gestorven.

De Krugerlaan was voornamelijk een woonstraat met geringe bedrijvigheid. Volgens het adresboek van Zeist 1921 heeft J.H. Stinkens op nr. 11 zijn orgelpijpenmakerij gehad. Hij verhuist in 1934 naar de Rozenstraat 2. In 1950 woont kunstschilder D. Aalten in het pand. Op nr. 17 is spekslager J. Borman gevestigd. In 1950 heeft H. van Kooten hier een slagerij. Op nr. 38, hoek Costerlaan, had J. van Stroe een verkooplokaal /veilinghuis (1930, 1950). Nr. 68 huisvestte het brooddepot van A. Koetsier.

Het kruispunt Minckelerslaan-Kritzingerlaan is het kruispunt van de drie gevelstenen. Tussen de nrs 64 en 66 aan de Kritzingerlaan zit een gevelsteen van de R.K. Woningbouwvereniging 'Ons Huis'. Hoek Kritzingerlaan 35 - Minckelerslaan heeft een steen van 'Zeister Volkshuisvesting 1921' (zie p.83). De gevelsteen van de Woningbouwvereniging van de Gasfabriek in de zijgevel van Minckelerslaan 1 is niet afgebeeld.

FOTO RIA EFDÉE



### Costerlaan

De laan kreeg op 29 maart 1901 de naam van dr. Hermanus Jacob Coster (1865-1899). Na zijn promotie vestigde deze Nederlander zich als advocaat in Zuid-Afrika. Hij werd in 1895 staatsprocureur van de ZAR. In 1899 nam hij bij het uitbreken van de Tweede Boerenoorlog tegen Engeland dienst in het Boerenleger. Op 21 oktober van dat jaar sneuvelde hij bij Elandslaagte.

De Costerlaan kende veel bedrijvigheid. Zo zat op nr. 8 D. van Beek, vrachtrijder. Nr. 16, een pand met een bergschuur, was van de vrachtrijder J. van Arkel. G.W. van den Brenk had op nr. 20 zijn kruidenierszaak en op nr. 24 zat groente-handelaar C. van der Lee, in 1950

opgevolgd door kapper D. Michaelis. In 1910 huisvestte nr. 9 de smid D. van Merkestijn en nr. 15 de rijtuigsmid W.G. van den Brand. In 1930 was J. van Wermeskerken, zilversmid, op nr. 15 actief. Vanaf 1910 was nr. 17 in gebruik bij de smid A. van Sprakelaar. In 1950 treffen we hier geen smid meer aan. Op nr. 27 was de melkslijterij van C. van Dijk (1910). Later zat hier J. van Ekeris met zijn rijwielhandel.

### Joubertlaan

De laan is op 29 maart 1901 genoemd naar Petrus Jacobus Joubert (1831-1900), bijgenaamd 'Slim Piet'. Deze veehandelaar, afstammeling van Franse hugenoten, is in de vrijheidsoorlog opgeklommen tot commandant-generaal van de ZAR.

De Joubertlaan was voornamelijk een woonstraat met enkele bedrijven. In 1910 woonde H. van Tellinggen sr., beroep onbekend, op nr. 1. In 1920 vinden we hem op nr. 27. Zijn zoon E. van Tellinggen, behanger, woont in 1925 op nr. 29. Op ditzelfde nummer staat later H. van Tellinggen jr. vermeld (1930-1950). Diens zoon E. van Tellinggen heeft hier nu nog steeds zijn bedrijf in meubel- en woningstoffering. Op de nrs. 2-2a zat J. de Ridder, hoefsmid (1930, 1950). Nr. 4 was van W.A. Prins, schoenmaker (1930, 1950). Nr. 18 was van H. van de Berg, groente-handelaar (1930). In 1950 was J. Bos, polijster, er gevestigd. Slager J. van Mourik zat op nr. 24 (1930) waar later de expediteur R. van de Flier gevestigd was (1950).

### De Oude Algemene Begraafplaats Bergweg 21-23 (1829)

Op de begraafplaats vinden we de graven van 'De Groote en De Kleine': de boeren, de burgers en de buitenlui. Ten gevolge van het Koninklijk Besluit van 24 mei 1825, nr.162, was het vanaf 1 januari 1829 verboden om doden te begraven op kerkhoven die binnen de bebouwde kom lagen. Op 8 april 1829 kocht de gemeente Zeist voor 600 gulden een stuk grond aan de Bergweg van burgemeester F.N. van Bern (1786-1851). Als eerste werd op 18 januari 1830 Pieter Stoop (Bodegraven 1792-Zeist 1830) begraven. Het graf (nr. C.1) is nog steeds aanwezig. Na de ingebruikname in 1917 van de

Nieuwe Algemene Begraafplaats (thans Gemeentelijke Begraafplaats) aan de Woudenbergseweg spraken van de Oude Algemene Begraafplaats aan de Bergweg. Deze werd in 1965 gesloten.

De begraafplaats heeft een kenmerkend poortgebouw waarvan het linkerdeel de woning van de doodgraver was. Het rechterdeel was tot 1868 lijkenhuis en daarna opbergplaats voor gereedschappen. Die ruimte doet nu dienst als tentoonstellingsruimte. Bij de verhoging van de doorgang van het poortgebouw in 1884 kreeg het ook zijn neoclassicistische uiterlijk. In het boogveld boven de doorgang staat: 'De kleine en de groote is daar en de knecht vrij van zijn heer' een tekst uit het bijbelboek Job 3, vers 19 (Statenvertaling).

## Noten

1. Voor de inleiding over Zeist mocht ik gebruik maken van het door de auteurs beschikbaar gestelde manuscript: V.A.M. van der Burg en R.P.M. Rhoen, *Zeist. Van boerendorp tot villadorp, Deel I (1813-1851). Het boerendorp Zeist.* (nog niet gepubliceerd).
2. Voor een beeld van de bedrijvigheid in de hier behandelde straten is gebruik gemaakt van de adresboeken 1910, 1930, 1950 en voor individuele gevallen ook van andere jaren.
3. L. Visser, '49. Kermis', *Het dorp Zeist*, (Zeist 1980). In dit hoofdstuk stelt Visser dat de Zeister

kermis in 1853 werd afgeschaft. Maar hij geeft ook aan dat in 1876 er kennelijk nog aanstoot kon worden genomen aan kermisvermaak.

## Bronnen

- \* Gemeente Archief Zeist, 1599-1905 (voor details zie het hieronder aangehaalde werk van Van der Burg en Rhoen, Zeist. *Van Boerendorp tot Villadorp*. Omdat dit werk nog niet gepubliceerd is kunt u de gegevens opvragen via [info@zhg.nl](mailto:info@zhg.nl).)

## Literatuur

- V.A.M. van der Burg, 'Het dienstpersoneel op de Zeister buitenplaatsen aan de Dribergseweg 1850-1940', *Maandblad Oud-Utrecht* 70 (1997), blz. 58 e.v.
- V.A.M. van der Burg en R.P.M. Rhoen, 'Zeister bedrijven Koninklijk onderscheiden. De nijverheid te Zeist in kaart gebracht, 1830-1930', *Seijst*, 32 (2002), blz. 67 e.v.
- V.A.M. van der Burg en R.P.M. Rhoen, *Zeist. Van boerendorp tot villadorp Deel I (1813-1851). Het*

*boerendorp Zeist.* (nog niet gepubliceerd).

- J. B. Christemeijer, *Het Lustoord tusschen Amstel en Grebbe en elders in het Sticht van Utrecht*, 2 dln, (Schoonhoven 1837). Opnieuw uitgegeven door Repro Holland B.V., (Alphen aan den Rijn 1986).
- Th. Elbertse, 'Jacques Stinkens Orgelpijpenmakers. Deel I', *Seijst* 46 (2017), nr.I, blz.3 e.v. 'Deel 2', *Seijst* 46 (2017), nr.II, blz.31 e.v.
- W. van Iterson, *Hoe heeft Zeist zijn vroegere dorpsgronden verloren?*, *Lezing, gehouden door Prof. Dr. W. van Iterson te Zeist in de openbare vergadering der "Van de Poll- Stichting", in hotel "Hermitage" op dinsdag 26 april 1960*, Uitgave Van de Poll-Stichting (z.pl. z.j [1960]).
- R.P.M. Rhoen, 'De Oude Begraafplaats aan de Bergweg', *Seijst*, 23 (1993), blz. 49 e.v.
- R.P.M. Rhoen, 'Zeist in 1832, Grondgebruik en eigendom.' *Kadastrale atlas provincie Utrecht 1 en 2*, (z.pl. 1996).
- R.P.M. Rhoen, *Waar Zeist zijn doden begroef. Deel I Oude Alge-*



(zie bijschrift op p. 82)

FOTO RIA EFDÉE

*mene Begraafplaats Zeist “De Kleine en de Grootte”, (Zeist z.j. [2006]). Deel II Begraafplaatsen in Zeist, Austerlitz, Den Dolder en Huis ter Heide, (Zeist z.j. [2007]).*

- R.P.M. Rhoen, ‘De geschiedenis van een schoutenhuis – burgemeesterswoning. De buitenplaats Weltevreden aan de Utrechtseweg’, *Seijst*, 38 (2008), blz. 31 e.v. en blz. 87 e.v.
- R.P.M. Rhoen e.a., *Honderd jaar katholiek wonen in Zeist. De geschiedenis van de R.K. Woningbouwvereniging Zeist 1910-2010* (Zeist, 2010).
- J.P. van ’t Sant, ‘Het Transvaalpark in Zeist’, *Seijst* 46 (2016), nr. IV, blz. 97 e.v.
- P.L. Spits, *Witte geprefabriceerde betongevels voor sociale woningbouw in Zeist* in: *Cement* 1988, nr. 11
- L. Visser, *De straatnamen van Zeist. Ook straatnamen zijn monumenten*, (Zeist 1978).
- Marcel IJsselstijn, Michiel Kruidenier, R.P.M. Rhoen, *Zeist. Geschiedenis en Architectuur*, (Zeist 2012).
- Website *Dood in Nederland*: [www.dodenakkers.nl](http://www.dodenakkers.nl)

